

Л.О. Савченко

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ОРГАНІЗАТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Вирішення складних завдань, які стоять перед сучасною школою, вимагає приходу до школи вчителя-організатора, який може творчо вирішувати навчально-виховні завдання. У зв'язку з цим передбачається в першу чергу прийняття конкретних заходів по забезпеченню високого рівня розвитку готовності студентів до організаторської діяльності ще в педвишші. Вивчення й аналіз шкільної практики свідчить про невідповідність рівня підготовки педагогічних кадрів до соціальних запитів суспільства й наявність протиріч між творчим характером педагогічної праці та про нерозвиненість у більшості педагогів здібностей творчого виконання своїх професійних обов'язків, складність організаторських функцій учителя і про низький рівень готовності випускників педвишші до організаторської педагогічної роботи. Результати спостережень за процесом навчання у ВНЗ показали, що нерідко там переважає інформативний підхід, за якого студенти орієнтуються в основному на засвоєння певної суми знань і оволодіння сумою практичних умінь, не співвідносячи їх з майбутньою професійною діяльністю, не уявляючи їх значимості з підвищенні результативності організаторської роботи вчителя.

Зібрані нами факти дозволяють говорити про те, що майбутні педагоги схильні недооцінювати свої організаторські функції у загальній системі професійної діяльності сучасного вчителя, і навіть організованість не включають до числа професійно значущих якостей його особистості. Так, за результатами анкетування з 56% студентів відзначили позитивну роль організаторської роботи в удосконаленні професіоналізму вчителя; 26,1% - не бачать ролі в професійному вдосконаленні вчителя, 17,1% - відводять незначну роль. При цьому лише 21% висловили бажання займатися організаторською роботою, 51% - схильні виконувати організаторські функції нерегулярно, 28% - не висловили бажання виконувати організаторські функції. За результатами наведеного тестування було встановлено, що тільки 26,7% здатні самоорганізовуватися для вирішення навчально-виховних завдань, у 23% це вміння відсутнє, а 51,3% не пов'язують успіх організаторської діяльності з наявністю в учителя організованості як важливої професійної якості його особистості. Результати розв'язання студентами організаторських завдань за їх діяльність в період педагогічною практикою свідчать про те, що 77% студентів других курсів і 53% - четвертих курсів мають ускладнення при виконанні організаторських завдань. Недооцінка підготовки майбутніх педагогів до виконання функцій учителя-організатора пояснює ті проблеми, з якими стикаються вчорашні студенти, приступаючи до професійної праці: невміння організувати урок чи виховний захід, підготувати клас на спільну справу; розподілити завдання у відповідності з організаторськими можливостями вихованців; самостійно вирішувати складні навчально-виховні завдання; довга тривалість і складність адаптації в учительському й учнівському колективі. У контексті викладеного стає зрозумілим особливий інтерес, який викликає сьогодні проблема формування готовності студентів до організаторської діяльності в школі, пошук шляхів, засобів і оптимальних педаго-

гічних умов, які визначають результативність навчання у ВНЗ в такому аспекті.

Безпосереднє відношення до цієї проблеми мають дослідження, які розкривають теоретичні засади загальної готовності до праці (О.В.Веденов, О.К.Ковальов, М.Д.Левітов, К.К.Платонов та ін.), професійної готовності до педагогічної праці (Л.В.Кондрашова, В.О.Сластенін, О.Ц.Пуні), до окремих проблем і питань педагогічної діяльності (Є.І.Антипева, Р.І.Пенькова, М.Г.Вієвська, Л.В. Григоренко, Л.В.Бешевець, В.В. Морозов, С.М. Щербина, Р.Моєсейко та ін.).

Цінними у плані розв'язання проблеми формування такої готовності є праці, що визначають специфіку різних видів готовності: моральної, психологічної, професійної (Л.Г. Ахтарієва, О.І. Дьяченко, Л.О.Кандибовіч та ін.).

Аналіз стану наукової розробки даної проблеми, а також оцінка рівня сформованості готовності випускників педвишші показали, що увага дослідників звернена в основному на вивчення можливості навчальної роботи й педагогічної практики в формуванні професійної готовності майбутніх педагогів. Резерви ВНЗ в підготовці студентів до організаторської діяльності виявлені сьогодні не повністю.

За останні роки виконано значний обсяг досліджень, присвячених різним аспектам організаторської діяльності. Фундаментальні проблеми загальних здібностей відображені в працях С.Л.Рубінштейна, Б.М.Теплова, М.С.Лейтеса, В.О.Крутецького, педагогічних здібностей у роботах М.Д.Левітова, Ф.М.Гоноболіна, Н.В.Кузьміної та ін.; організаторських здібностей у дослідженнях Л.І.Уманського, О.Г.Ковальова, В.М. Мясіщева, С.В. Кондратьєва. Певний інтерес викликають роботи, в яких досліджувалися організаторські вміння та шляхи їх формування (М.І.Курочкін, М.К.Максимов, І.С.Мангутов, О.М.Омаров, В.Д.Сапоровська, Л.Т.Тюптя та ін.).

Аналіз опублікованих на сьогодні досліджень свідчить про те, що накопичений значний матеріал про сутність, зміст організаторської діяльності вчителя, про шляхи формування організаторських умінь і розвитку організаторських здібностей. Разом з тим, багато питань підготовки майбутніх педагогів до організаторської роботи не знайшли переконливого й аргументованого вирішення, хоча потреба у цьому все більше усвідомлюється в теорії й на практиці.

В нашому дослідженні готовність студентів до організаторської діяльності визначається як складне особистісне утворення, яке забезпечує результативність професійної діяльності вчителя-організатора і включає в себе знання організаторської діяльності, вміння розв'язувати організаторські завдання, організованість, самоволодіння, наполегливість, кмітливості, товариськість, ініціативність, працездатність.

Готовність до організаторської діяльності може перетворитися на формування особистості лише в тому випадку, якщо педагогічна підготовка буде організована як діяльність, у процесі якої кожний студент протягом всього навчання систематично й послідовно „проходить” через розв'язання організаторських завдань, які ускладнюються й виконання різних функцій організатора у відповідності до його можливостей та здібностей, набуваючи досвід організатор-

ської діяльності. При визначенні основних характеристик готовності майбутніх педагогів до організаторської діяльності ми враховували, що успішне виконання функцій вчителя-організатора неможливе без оволодіння ще в роки навчання у ВНЗ системою знань теоретичних основ організаторської роботи, практичних вмінь самоорганізації й організації діяльності школярів, розвитку професійно значущих якостей особистості, що забезпечують випускникам вищої уколи успіх у вирішенні організаторських завдань.

Специфічні особливості організаторської діяльності й вимог, які пред'являються до особистості вчителя – організатора, дозволили визначити багатокомпонентність змісту готовності до організаторської діяльності, необхідними й достатніми її складовими є:

- мотиваційний (інтерес і позитивне ставлення до організаторської діяльності, потреба успішно виконувати поставлену організаторську задачу);

- операційно-пізнавальний (розуміння обов'язків учителя – організатора, організаторські знання, а також визначення мети, планування, контроль, формування організаторських вмінь);

- емоційно-вольовий (цілеспрямованість, самовладання, товарищескість, організованість, працездатність, самостійність, рішучість; почуття впевненості в успіху, мобілізація сил, зосередження на завданні, відволікання від дій, які заважають);

- оцінний (оцінка й самооцінка організаторської діяльності).

З допомогою теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури, самооцінок, експертних оцінок, тривалого спостереження за діяльністю студентів були визначені показники готовності студентів до організаторської діяльності, до числа яких віднесені організаторські знання, організаторські уміння, інтерес і потреба займатися даною діяльністю, володіння методикою організаторської роботи, якості особистості, які забезпечують успіх організаторської діяльності, потреба в самовдосконаленні організаторських здібностей, самостійність в оцінці й аналізі результатів організаторської роботи.

У своїй роботі ми подали опис рівнів готовності студентів до організаторської діяльності, які диференціюються в міру вияву сукупності показників: високий – характеризується тим, що всі показники й компоненти змісту готовності студентів до організаторської діяльності виявлені яскраво; середній – більша частина показників і компонентів готовності студентів до даної діяльності виявлена в достатній

мірі, низький – показники й компоненти готовності виявлені слабо.

Таким чином було встановлено. Що виховання готовності студентів до організаторської діяльності визначається системою умов для формування цього складного утворення. У сукупності були виділені умови:

- чітке уявлення студентами особливостей, змісту, засобів, форм і методів організаторської діяльності вчителя;

- залучення студентів в організаторську діяльність професійно – педагогічної направленості;

- стійка потреба майбутніх педагогів у систематичній роботі над собою в подальшому вдосконаленні свої організаторських здібностей;

- своєчасна діагностика рівнів розвитку в майбутніх педагогів організаторських здібностей і умінь;

- провадження нової технології у вузівський процес.

В основу нашого дослідження було покладено систему завдань з підготовки майбутнього вчителя до організаторської діяльності з учнями й методикою проведення, яка ґрунтується на принципах ролівої перспективи й моделювання професійних ситуацій. Ми використовували:

1) ігрову діяльність (сюжетно-рольові ігри, ділові ігри, рольові ситуації і т.ін.);

2) комунікативну діяльність (діалоги, диспути, навчальні дискусії, комунікативні тренінги тощо);

3) переконструювання навчального матеріалу;

4) діяльність моделювання, під чим розуміють процес побудови передбачуваного прообразу певного об'єкта з розкриттям його основних властивостей і відношень.

Рольова перспектива забезпечує рефлексивні процеси в ході здійснення різних видів діяльності і слугує механізмом аналізу, комунікації і перебудови стилю діяльності студента. Участь у діяльності, побудованій на принципах ролівої перспективи і моделювання професійних ситуацій у вузівському навчанні, програмування різних ролей, які розкривають специфіку педагогічної праці, надають кожному студенту можливість проявити самостійність, активність, творчість.

Використання різних видів завдань, вправ з урахуванням організаторських можливостей студентів і характеру їх ставлення до обраної професії сприяло якісній перебудові мотиваційної сфери, закріпленню позитивного ставлення майбутніх педагогів до організаторської діяльності.

Подано до редакції 19.10.05

РЕЗЮМЕ

В статті розглянуто проблему формування готовності студентів к організаторской деятельности, раскрыто определение, компоненты, показатели

этого сложного личностного образования. Показаны пути формирования готовности студентов к организаторской деятельности.

SUMMARY

The article describes the principle of role perspective as a means of development of future teacher's organizing abilities.